

Paradis in destramare

Poezia face parte din volumul "Lauda somnului", aparut in 1928, si este o expresie a destramarii lumii, pornita chiar din Paradis, din toposul sacru, al echilibrului total si vesnic. Sub influenta imaginilor expresioniste, ce prevedeau "amurgul omenirii" (Menschheitsdämmerung), pana si Paradisul este silit sa respecte legile disolutiei, ale entropiei demolatoare. Adam a fost izgonit din Rai, pentru ca a avut cutezanta de a gusta din fructul oprit, si, ca urmare, incalcand legea divina, a fost sortit sa aiba un "trup de lut", nu unul de lumina.

Omul este, dupa cum spun scrierile apocrife crestine, o fiinta imperfecta ce se chinuie din greu si fara sorti de izbanda sa redobandeasca statutul initial. Aceasta incercare de regasire a omului din vremurile mitice este din ce in ce mai indepartata in perioada moderna, pentru ca omul, strivit de civilizatia tehnica, a uitat de sine insusi. Pasajul biblic vorbeste de clipa nefasta a omenirii cand omul a fost alungat din Paradis, blestemat sa moara, sa odrasleasca si sa munceasca din greu pamantul pentru a putea trai: "si izgonind pe Adam, l-a asezat in preajma raiului celui din Eden si a pus heruvimi si sabie de flacari valvitoare sa pazeasca drumul spre pomul vietii."

Lumea moderna sufera, in viziune expresionista, un proces de instrainare de creatia divina, ca urmare a pierderii "sentimentului original al vietii" (Ov. S. Crohmalniceanu), din vina civilizatiei tehnice si a oraselor ce distrug orizontul mitic al satului. Poetul canta acum "tristetea metafizica" a destramarii a insesi "geografiei mitice" pe care se intemeiaza ordinea universala. Simbolurile degradarii toposului sacru se desprind din textul intregii poezii. La intrarea in Paradis, portarul mai tine in mana "un cotor de spada fara de flacari", semn ca insesi materiile divine se pot degrada. Flacarile sunt sursa de energie a Universului, care in permanenta se regenereaza; iranienii vorbesc chiar de o pestera ascunsa, unde arde Flacara Vesnica si se afla cei doisprezece intelepti. Focul este sursa de imortalizare: cei ce reusesc sa treaca de flacarile focului sacru nu mai sunt supusi banalului proces de extinctie. Focul elibereaza materia, o transfigureaza, o "solidifica" in forme bine cunoscute. nfrangerea Portarului vine de nicaieri, dintr-un orizont necunoscut, poate chiar din cel ce produce acum o fanata "corola de minuni a lumii", insinuandu-se in constiinta sacra a personajului: "Nu se lupta cu nimeni,/ dar se simte invins."

Paradisul devine, dintr-un taram al tineretii, unde serafimii traiesc intr-un univers de flacari sacre, un spatiu desacralizat, morbul des- I compunerii alterand ordinea prestabilita a lumii chiar in punctul ei original. Acum serafimii au "parul nins", carunt, infatisarea batrana nemaifiind un joc al aparentei, cum se intampla la zeii germanici din povestirile vechi nordice sau la zeii daci, care iau infatisarea senectutii eterne pentru a prefigura intelepciunea, facand sa fie mai bine ascultati, ci un simbol al degenerarii: "serafimi cu parul nins/ inseteaza dupa adevar,/ dar apele din fantani/ refuza galetile lor". Decadenta Paradisului se reflecta in degradarea lumii: apa, element primordial al creatiei, dar si al cunoasterii, nu accepta "galetile" serafimilor, refuza deci cunoasterea transcendentă. Gravitatia, simbol al materialitatii apasatoare, creste: moartea este prefigurata de aceasta greutate crescanda, iar o tristete metafizica se abate asupra lor, coplecitoare: "arhanghelii se plang de greutatea aripelor".

Lumea se retrage in ea insasi, se pregateste sa moara, luminile primordiale se sting una cate una, chiar porumbelului Sfantului Duh revenindu-i teribila sarcina a extincției universale. Distrugerea lumilor prefigureaza, ca si in "Scrisoarea I" a lui Eminescu, un alt ciclu temporal, sugerand insa ca la Blaga exista o entitate dincolo de cea suprema, un Dumnezeu dincolo de Dumnezeu, care incearca sa regaseasca puritatea pierduta a lumii, perfectiunea fiintei omenesti, pentru ca destramarea Paradisului inseamna resemnarea omului in fata neantului, tristetea funciara a celui napastuit, incapabil sa mai faca fata schimbarii: "Trece printre sori vecini/ porumbelul sfantului duh,/ cu pliscul stinge cele din urma lumini."

Frigul, inexistent in lumea ingerilor, isi face simtita totusi prezenta. Paradisul seamana acum cu spatiul terestru, arhangheli cu aripi de plumb "Arand fara indemn/ cu pluguri de lemn", iar "Noaptea ingerii goi/ zgribulind se culca in fan", intr-o litanie cosmica a deznadejdii: "vai mie, vai tie". Vaielele, expresii ale neputintei umane, formeaza un cor prevestitor al Apocalipsei ce se apropie. Somnul ingerilor este o prefigurare a mortii: ei sunt "goi", dezbracati de aura sacra, pribegi intr-un univers instrainat, devenit deodata ostil.

Apa, sursa a vietii, refuza galetile ingerilor si se umple de paianjeni, simbol al regresului: "paianjeni multi au umplut apa vie,/ odata vor putrezi si ingerii sub glie,/ tarana va seca povestile/ din trupul trist". ingerii, dupa ce au fost supusi gravitatiei, nemaiputand sa o controleze, sunt adusi pe pamant, devin muritori, iar uitarea se aterne peste lumea lor. Semnele Apocalipsei se instaleaza treptat, conform conceptiilor maniheiste, potrivit carora lumea se apropie de sfarsit, precedat de o degradare treptata a divinului si a pamantescului. Pamantul, prin culoarsa lui intunecata, asociata cu gravitatiea, sugereaza o simbolistica a mortii, a descompunerii, prin metafore revelatorii ale unei materii dezessentializate, fara atribute divine. "Tarana va seca povestile", miturile originare, ca semn al uitarii totale, al stergerii, din arhitectura sacra a lumii, a insusi Cuvantului creatiei. Poezia are tonul de litanie tragica din scrierile apocrife, prevestind Apoca-lipsa, fiind invadata de tristete, de o tragica muzica a sferelor, scapate in spatii din centrul sacru al lumii, din care forte stihiale au disparut.